

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΙΣΟΖΥΓΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

έξεταζόμενον μακροχρονίως

ὑπό τοῦ κ. Κλαυδίου Β. Μπανταλούκα

Ἡ οικονομική κατάσταση δεδομένης χώρας ἢ περιοχῆς ἀντικατοπτρίζεται εἰς τὰς οικονομικὰς αὐτῆς μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς σχέσεις, συνισταμένας εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ἐν οἷς περιλαμβάνονται καὶ αἱ εἰσροαὶ καὶ ἔκροαὶ κεφαλαιακῶν καὶ εἰσοδηματικῶν ἀξιῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐν λόγῳ σχέσεων ἀπεικονίζεται στατιστικῶς εἰς τὸ ἰσοζύγιον ἐξωτερικῶν λογαριασμῶν καὶ κυρίως εἰς τὸ ἰσοζύγιον ἐξωτερικῶν πληρωμῶν, καλούμενον καὶ οικονομικὸν ἰσοζύγιον. Εἰδικώτερον, αἱ σχέσεις ἐκείναι, τῆς ἀνταλλαγῆς μόνον ἐμπορευμάτων, ἀπεικονίζονται ἀναλυτικῶς εἰς μερικώτερον τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν στατιστικὸν πῖνακα, καλούμενον ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον (balance of trade, balance de commerce).

Ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ὀνομάζεται ὁ στατιστικὸς πῖναξ, ὅστις ἐμφαίνει τὴν εἰς ἀξίαν (καὶ ἐνίοτε καὶ τὴν εἰς ὄγκον) κίνησιν τῶν, ἐξαγομένων καὶ εἰσαγομένων εἰς τινὰ χώραν ἢ περιοχὴν καὶ ἐντὸς δεδομένου χρόνου (συνήθως ἔτους), ἐμπορευμάτων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐμποροκρατῶν παρακολουθεῖται ἐμπεριστατωμένως ἢ ex-post κίνησις τῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν ἐμπορευμάτων εἰς τινὰ περιοχὴν. Ἡ παρακολούθησις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐφαρμογὴ στατιστικῆς μεθόδου πρὸς ἔρευναν οικονομικῶν φαινομένων, ἥτις ἀρκούντως συνέβαλλεν εἰς τὴν ἀσκήσιν ὀρθωτέρας ἐμπορικῆς καὶ γενικώτερον οικονομικῆς πολιτικῆς ἐκ μέρους τῶν κρατῶν.

Ἡ συγκέντρωσις καὶ ταξινομήσις τῶν σχετικῶν στατιστικῶν δεδομένων διενεργεῖται κυρίως παρὰ τῶν τοποθετημένων εἰς Τελωνεῖα ὑπαλλήλων ἀνηκόντων εἰς κρατικὰς στατιστικὰς ὑπηρεσίας. Τὸ συγκεντρούμενον ὅμως οὕτω στατιστικὸν ὕλικὸν δὲν παρέχει ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν ἐμπορευμάτων διὰ δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον, διότι δὲν ὑφίσταται ἐνιαῖον μέτρον καθορισμοῦ τῆς ἀξίας, τόσον τῶν ἐξαγομένων, ὅσον καὶ τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων. Ἡ ἀξία τῶν ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων προσδιορίζεται κατὰ κανόνα ἐκ τῆς τιμῆς πωλήσεως τῶν ὑπὸ τῶν παραγωγῶν, σὺν τῇ προσθήκῃ τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς τῶν μέχρι τοῦ τοπικοῦ σημείου ἐξαγωγῆς τῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν. Ἡ ἀξία, πάλιν, τῶν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων περιλαμβάνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκτὸς τῆς τιμῆς πωλήσεως τῶν ὑπὸ τῶν παραγωγῶν πλέον τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς μέχρι τοῦ τοπικοῦ σημείου ἐξαγωγῆς τῶν, καὶ τὸ κέρδος τῶν μεσολαβούντων ἐμπόρων, τὰ ἀσφάλιστρα καὶ τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς ἀπὸ τῆς ἐξαγωγῆς χώρας μέχρι ἀφίξεώς τῶν εἰς τὴν εἰσάγουσαν χώραν. Τοιοῦτοτρόπως, αἱ εἰσαγωγαὶ ἐμφανίζονται μεγαλύτεραι.

Ὁ δεῦτερος λόγος τῆς ἀνακριβείας τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ὀφείλεται εἰς τὴν ἑλλειψιν στατιστικῶν στοιχείων σχετικῶν μὲ τὰς εἰσροὰς καὶ ἔκροας ἐμπο-

ρευμάτων οὐχὶ μέσω τῶν Τελωνείων, ὡς διὰ μικρῶν ταχυδρομικῶν δεμάτων καὶ ἐπιστολῶν, δι' ἐπιβατῶν, διὰ τοῦ διεξαγομένου λαθρεμπορίου κλπ.

Ὁ πίναξ τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου συνήθως ἀπεικονίζει τὸ συνολικὸν κατ' ὄγκον καὶ ἰδίᾳ κατ' ἀξίαν μέγεθος τῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν ἐμπορευμάτων μιᾶς χώρας καὶ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους. Ἐν τούτοις, καταρτίζονται καὶ εἰδικοὶ πίνακες ἐμπορικῶν ἰσοζυγίων, τόσον δι' ἕν ἑκαστον ἐμπόρευμα, ὅσον καὶ διὰ τὴν κίνησιν ἐμπορευμάτων μεταξὺ δύο χωρῶν (διμερῆ ἐμπορικὰ ἰσοζύγια) ἢ ἀκόμη καὶ μεταξὺ μιᾶς καὶ πέραν τῆς μιᾶς ἐτέρων χωρῶν (πολυμερῆ ἐμπορικὰ ἰσοζύγια). Ὁσαύτως καταρτίζονται καὶ γενικοὶ πίνακες ἐμπορικῶν ἰσοζυγίων, τόσον ὀρισμένων, εὐρύτερων τῆς μιᾶς χώρας, περιοχῶν (ὡς, π.χ., περιοχῆς ἀνατολικῶν χωρῶν, δυτικῶν χωρῶν, Εὐρώπης, δολλαρίου, στερλίνας κλπ.), ὅσον καὶ τοῦ συνολικοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Τέλος καταρτίζονται ἐμπορικὰ ἰσοζύγια καὶ διὰ μικροτέραν ἢ μεγαλυτέραν τοῦ ἔτους χρονικὴν περιόδον.

Τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον σπανίως, ἂν ὄχι οὐδέποτε, εἶναι ἰσοσκελισμένον, ἤτοι τὸ σύνολον τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν νὰ ἰσοῦται πρὸς τὸ σύνολον τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν. Εἰς τινὰς χώρας καὶ δὴ μακροχρονίως αἱ ἐξαγωγαὶ ὑπερβαίνουν τὰς εἰσαγωγὰς καὶ εἰς ἑτέρας συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, ὡς παρ' ἡμῖν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν γίνεται λόγος περὶ ἐνεργητικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Αἱ ἐξαγωγαὶ ἀποτελοῦν τὸν κυριώτερον παράγοντα ἀποκτήσεως ὑπὸ τινος χώρας συναλλαγματικῶν πόρων, ἀπαραιτήτων πρὸς διενέργειαν εἰσαγωγῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν. Οὕτω ἕν σταθερὸν μακροχρονίως ἐνεργητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον συνιστᾷ τὸ ἀποκλειστικὸν σταθερὸν ἐνεργητικὸν στοιχεῖον οἰουδήποτε ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν.

Ὅταν συμβαίνει τὸ σύνολον τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν νὰ ὑπερβαίῃ τὸ σύνολον τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν, τότε πρόκειται περὶ παθητικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου. Τὸ παθητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν ἐνέχει κινδύνους διὰ τινὰ ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἰδίᾳ ὅταν ὑφίσταται διαρκῆς δυνατότης καλύψεως τοῦ πλεονάσματος τῶν εἰσαγωγῶν ἐμπορευμάτων διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἐτέρων σταθερῶν πόρων τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν πληρωμῶν, ἢ ἀκόμη ὅταν τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον παραγωγικὰ καὶ οὐχὶ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ, δι' ὧν πρόκειται ἀργότερον νὰ αὐξηθῇ ἡ ἐθνικὴ παραγωγή καὶ ἀπασχόλησις. Ἀντιθέτως, τὸ παθητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον εἶναι ἐπιβλαβὲς καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τινὰ ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ὅταν πρόκειται περὶ εἰσαγωγῆς κατὰ τὸ πλεῖστον καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ δὴ πρώτης ἀνάγκης καὶ περὶ ἐξαγωγῆς ἀγαθῶν μὴ εὐρείας καὶ ἐπιτακτικῆς παραγωγικῆς ἢ καταναλωτικῆς χρησιμότητος, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, οὗτινος ἐπιχειρεῖται, ἀμέσως κατωτέρω, σύντομος ἐξέτασις μακροχρονίως.

Ἐξετάζοντες τὴν, ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν, συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον, παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη εἶναι πολὺ περιορισμένη. Αἱ εἰσαγωγαὶ εἰς τὴν χώραν μόλις κατὰ μέσον ὄρον ἀνέρχονται εἰς 0,54% καὶ αἱ ἐξαγωγαὶ μᾶς εἰς 0,40% τῆς ἀξίας τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἡ διαφορὰ τῶν ἀνωτέρω δύο ποσοστῶν εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς κατὰ μέσον ὄρον 45% ἐτησίας τοιαύτης μεταξὺ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν μᾶς, καλυπτούσης περὶ τὰ 120 ἑκατομμύ-

ρια δολλάρια τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τρεχούσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως. Ἡ παθητικότης δὲ αὕτη τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἰσοζυγίου ὑφίσταται ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Περισσότερον συγκεκριμένως, κατὰ τὰ δύο τελευταῖα προπολεμικὰ καὶ τὰ ἕξ πρόσφατα ἔτη, τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον τῆς Ἑλλάδος ἐμφανίζεται ὡς ἀκολούθως εἰς χιλιάδας δολλαρίων τῶν Η.Π.Α., τρεχούσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως :

Ἔτη	Εἰσαγωγαί	Ἐξαγωγαί	Ἑλλειμμα
1937	140.072	86.000	54.072
1938	131.776	90.616	41.160
1951	398.331	101.608	296.723
1952	346.200	119.894	229.306
1953	295.755	132.422	163.333
1954	330.039	151.871	178.168
1955	382.152	182.804	199.348
1956	463.723	189.944	273.779

Αἱ κατὰ τ' ἀνωτέρω τόσον περιορισμέναι ἐξαγωγαί μας, εἶναι συνάμα ἀσταθεῖς, ὑποκείμεναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ἀσταθμήτους ἔσωγενεῖς καὶ ἔξωγενεῖς τῆς οἰκονομίας δυσμενεῖς παράγοντας καὶ ἐξαρθῶνται σοβαρῶς ἐκ τῆς παγκοσμίου ἐπικοινωνίας. Αἱ ἐξαγωγαί τῆς Ἑλλάδος συνίστανται κατὰ 85 % περίπου ἐξ ἀγαθῶν, προνομιοῦχου μὲν ποιοτικῆς ἀνωτερότητος ἔναντι τῶν ὁμοειδῶν τῶν λοιπῶν χωρῶν, ἀλλ' οὐχὶ βασικῶν εἰδῶν διὰ τὴν κατανάλωσιν καὶ τὴν παραγωγὴν. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα, ἀποτελούμενα κατὰ 65 % ἐκ τοῦ καπνοῦ πρωτίστως καὶ δευτερευόντως ἐκ τῆς σταφίδος, εἶναι προϊόντα καλούμενα «ἡμιευγενῆ», τοῦτέστιν μὴ εὐρείας καὶ ἐπιτακτικῆς λαϊκῆς καταναλώσεως. Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ ζήτησις αὐτῶν εἶναι λίαν ἐλαστικῆ, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ τιμαὶ τῶν εἶναι λίαν εὐκαμπτοί, κυμαινόμεναι συνεχῶς εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν. Ἐπὶ πλέον, τὰ ὡς ἄνω ποσοστὰ καθορίζουν τὸν μέγαν βαθμὸν ἐξαρτήσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ὡς γνωστόν, χῶρα διακρινόμεναι διὰ τὸν ἀποκλειστικὸν σχεδὸν χαρακτήρα τῶν ἐξαγωγῶν τῶν ἐξ ἐνὸς κυρίως προϊόντος, τοῦ ὁποίου ἡ παραγωγή ὑπερβαίνει σημαντικῶς τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν, εἶναι αἱ πλέον ἐξορηγούμεναι χῶρα ἐκ τῆς διεθνοῦς ἐπικοινωνίας ὡς, λ.χ., ἡ Ἑλλὰς (καπνός), ἡ Βραζιλία (καφές), ἡ Αἴγυπτος (βάμβαξ), ἡ Χιλή (νίτρον) κλπ.

Πέραν τῶν προηγηθέντων, διαπιστοῦται ὅτι ἀπὸ τὰ ἐξαγώγιμα προϊόντα μας ἔλλειπει κατὰ κανόνα ἡ δέουσα καταργασία, τυποποίησις καὶ συσκευασία, ὡς ἐπίσης ἡ ὀργανωμένη αὐτῶν ἐμφάνισις, διαφήμισις, προώθησις καὶ ἐπιβολὴ εἰς τὰς ξένας ἀγοράς. Εἰς τὰς ἀδυναμίας ταύτας προστίθενται καὶ αἱ γενικώτεροι ὀργανικαὶ ἀδυναμίαι τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας, αἵτινες· συνήθως συντελοῦν εἰς τὴν προσφορὰν τῶν ἐξαγωγίμων προϊόντων μας εἰς ὑψηλοτέρας τιμὰς ἔναντι τῶν διεθνῶν τοιούτων. Οὕτω, ὁ βαθμὸς ἀνταγωνιστικότητος τῶν προϊόντων μας εἶναι χαμηλός. Αἱ ἐκάστοτε, ἐξ ἄλλου, ὑποτιμήσεις τῆς δραχμῆς, δημιουργοῦν μόνον

τεχνητάς και προσωρινὰς πτώσεις τῶν εἰς συνάλλαγμα τιμῶν τῶν ἐν λόγῳ ἑλλη-
νικῶν προϊόντων καὶ ὡς ἐκ τούτου βραχυχρόνιον μόνον διόγκωσιν τῶν ἐξαγω-
γῶν, μέχρι τῆς ἐπανόδου εἰς ἰσορροπίαν τῶν διεθνῶν ἀγοραστικῶν δυνάμεων,
ὅποτε καὶ πάλιν ἡ ἐθνικὴ μας οἰκονομία εἰσέρχεται εἰς φαῦλον κύκλον. Ἀλλὰ καὶ
εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τῆς συνεπειᾶ νομισματικῆς διαρρυθμίσεως, προωθη-
σεως τῶν ἐξαγωγῶν μας, ἡ βραχυχρόνιως ἐπιτυγχανομένη αὔξησις τῶν ἐξαγωγῶν,
ἀντισταθμίζεται ἐν πολλοῖς ὑπὸ τῆς ἀδήλου μεταβιβάσεως τμήματος τῆς ἀγορα-
στικῆς δυνάμεως τοῦ ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος εἰς τοὺς ξένους προμηθευτάς.
Ἀπλῆ ἄλλωστε παρατήρησις τῶν καταρτιζομένων παρ' ἡμῖν πινάκων τῶν δει-
κτῶν μέσης ἀξίας καὶ ὄγκου τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν τῆς χώρας μας, ἦτοι
τῶν ὄρων τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, ἐπαληθεύει ἀρκούντως τὴν δυσμενῆ δια-
μόρφωσιν τῶν ὄρων αὐτῶν.

Οἱ κατὰ τὰ ἀνωτέρω παράγοντες συντελοῦν τελικῶς εἰς τὴν ἄσκησιν ἰσχυ-
ροῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων ὑπὸ ὁμοειδῶν (καὶ ἐνίοτε καὶ ὑπο-
καταστάτων) τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀν καὶ πολλάκις κατωτέρας ποιότητος. Τοιουτοτρό-
πος κατὰ κανόνα ἐπέρχεται σοβαρὰ κάμψις τῆς διεθνοῦς ἐνεργοῦ ζήτησεως τῶν
προϊόντων μας, ἥτις μάλιστα ἐντείνεται ἐπικινδύνως εἰς περιόδους οἰκονομικῶν
ἀναταραχῶν καὶ πρὸ παντὸς κρίσεων τῶν καταναλωτικῶν χωρῶν. Ἡ κατάστασις
αὕτη προκαλεῖ συνήθως γενικωτέραν παρ' ἡμῖν οἰκονομικὴν χαλάρωσιν καὶ κρί-
σιν, λόγῳ τοῦ προμηθεύοντος ἀποκλειστικοῦ σχεδὸν χαρακτῆρος τῶν ἐξαγωγῶν
μας εἰς ἐν ἧ δύο κυρίως ἀγαθὰ.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐξαγωγάς, αἱ εἰσαγωγαί μας κατὰ τὸ μεγαλύτερον
αὐτῶν μέρος δεικνύουν ἀκαμψίαν, μὲ τάσιν μάλιστα ἀυξήσεώς των, ἰδίᾳ ἀπὸ
τῆς ἀπελευθερώσεώς των κατὰ τὸ 1953. Αὗται κυρίως συνίστανται ἐκ κατανα-
λωτικῶν ἀγαθῶν πρώτης ἀνάγκης καὶ μὲ σχέσιν εἰσαγωγῆς τῶν κυριωτέρων ἐξ
αὐτῶν ἀρκούντως ὑψηλὴν ἔναντι τῆς συνολικῆς καταναλώσεως (π.χ. κρέας 20%,
ὄσπρια 22%, σίτος 38%, διατηρημένοι ἰχθεῖς 85%, ζάχαρις 100%). Ἡ ζή-
τησις, ὅθεν τῶν ἀγαθῶν τούτων εἶναι λίαν ἀνελαστικὴ, μὴ οὔσης δυνατῆς τῆς
ἀναβολῆς ἢ τῆς συμπίσεώς των πέραν ἐνὸς κατωτάτου ὅριου, ἀκόμη καὶ ὅταν
ἀνέρχεται τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον τῶν τιμῶν εἰς ὑψηλοτέραν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιού-
του βαθμίδα.

Τὰ προαναφερθέντα ἐπαληθεύονται ἀρκούντως καὶ ἐκ γενομένων κατὰ τὴν
μεσοπόλεμον περίοδον σχετικῶν ὑπολογισμῶν. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς,
οἵτινες ἀναφέρονται εἰς τὴν δεκαπενταετῆ περίοδον 1923—1938, ἡ μὲν μέση πο-
πῆ πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν χώραν μας ἦτο 24%, ἡ δὲ ὄριακή τοιαύτη ἦτο 39%.
Τούτέστιν, ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν εἰσαγωγῶν μας ἀντιπροσώπευε κατὰ μέσον ὄρον
τὰ 24% καὶ κατ' ἀνώτατον ὄρον τὰ 39% τοῦ ἐξ ἐγγωρίων πόρων ἀκαθάρτου
ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος εἰς ἀγοραίας τιμὰς.

Ὡς εἶναι φυσικόν, αἱ ἐν προκειμένῳ συνθῆκαι εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν
τῆς Ἑλλάδος προκαλοῦν μόνιμον παθητικότητα εἰς τὸ ἐμπορικόν αὐτῆς ἰσοζύ-
γιον. Αὕτη, ἐν συνεχείᾳ, ἐπιδρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου ἐξωτερικῶν λογα-
ριασμῶν τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ συνήθως ἰσοσκελίζεται μετὰ δυσχερίας, διὰ τῆς
ἀσταθοῦς εἰσροῆς δεδηλωμένων καὶ ἀδήλων πόρων καὶ πρὸ παντὸς δι' ἐξωτερι-
κῶν δανείων καὶ δι' ἔξωθεν ἐκτάκτων οἰκονομικῶν ἐν γένει ἐνισχύσεων.